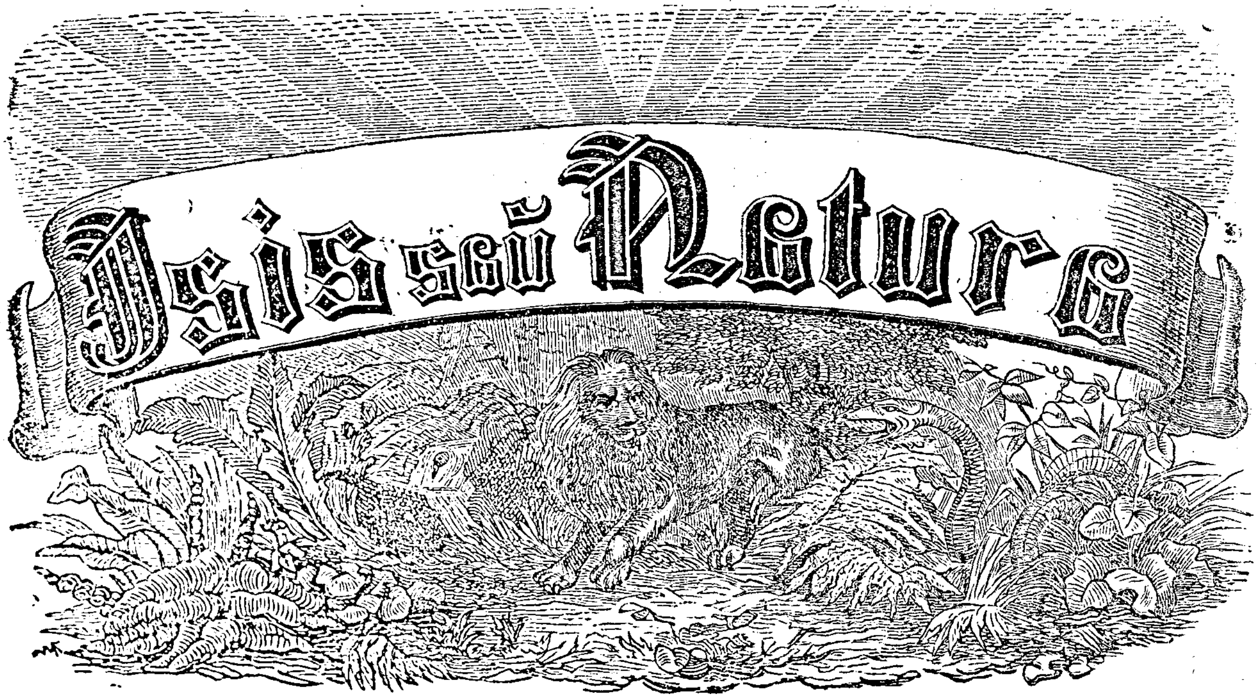

JURNAL

ПЕНТРȢ РЕSПÎNDIРЕА ШТІІNЦЕЛОРȢ NАТȢРАЛЕ ШІ ESАКТЕ, ÎN TOATE КЛАSЕЛЕ.

Редіџеаtȣ̆

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 25. (Анȣлȣ̆ алȣ̆ dȣоілеа) Бȣкȣрештї Іȣліе 1-іȣ̆, 1857.

Конрindереа. Despре Палміерії saȣ̆ Кȣрталії, Іџіенъ попȣларъ.

Палміерії saȣ̆ кȣрталії.

Ȣнȣ̆ аморȣ̆ партікȣларȣ̆ а tрasȣ̆ totȣ̆ d'аȣна пе оаменї кътре палміерї. Ачеste пlante мажеstoase, нȣtemȣ̆ zіче ка реџї în регнȣлȣ̆ веџеtалȣ̆, sîntȣ̆ респекtate de тоџї шї кеарȣ̆ венерate de кътре ȣнеле наџїȣнї, къчї еле sîntȣ̆ легate кȣ istoрia џенȣлȣї ȣманȣ̆. Kîndȣ̆ омȣлȣ̆ челȣ̆ d'întîiȣ̆ а ешitȣ̆ пе пъмîntȣ̆, арȣ̆ fi мȣрitȣ̆ de foame dакъ н'арȣ̆ fi гъsitȣ̆ fрȣкte dȣлчї шї нȣtрitive але ачеsторȣ̆ арборї, каре нȣ аштепtȣ̆ mîna омȣлȣї, спре а fi sъdite. Dар палміерії sîntȣ̆ нȣ нȣмаї арборії чеї маї antічї, fъкъторї de віне аї омȣлȣї прimitivȣ̆, чі шї челе маї мажеstoase. Мȣлtȣ̆ маї sȣsȣ̆ de kîtȣ̆ вîрfȣріле арборілорȣ̆ челорȣ̆ маї марї, палміерії рidікъ капітеле лорȣ̆ fрȣмoase înкоронате кȣ fрȣнzъ deлікатъ шї плъкȣtъ, ка кȣ о короанъ de zмарardȣ̆; de ачеea кȣ dрепtȣ̆ кȣвîntȣ̆, ȣнії аȣ̆ нȣмitȣ̆ палміерȣлȣ̆: реџеле коронаtȣ̆ în регнȣлȣ̆ веџеtалȣ̆.

Трȣнкіȣлȣ̆ палміерілорȣ̆ е sȣбџіре, пе kîndȣ̆ înълџimea ачеstȣї tрȣнкіȣ̆ este kîte odatъ foaрte însemnatъ; ла fie-каре deпъртаре ка d'ȣнȣ̆ џолȣ̆, se afлъ пе tрȣнкіȣ̆ 4 saȣ̆ 6 foї.

De шї палміерії sîntȣ̆ арборї џigantічї, кȣ toate ачеstea, tрȣнкіȣлȣ̆ лорȣ̆ нȣ seamънъ кȣ tрȣнкіȣлȣ̆ челорȣ̆-алџї арборї комȣнї. Kîndȣ̆ tъiемȣ̆ ȣнȣ̆ tрȣнкіȣ̆, гъsimȣ̆ ка ніште черкȣрї концепtріче, каре se нȣmeskȣ̆ інеле лемноase анȣале (fiindȣ̆къ пе fie-каре анȣ̆ se fакȣ̆ astȣ̆-feлȣ̆ de інеле) пе kîndȣ̆ în tрȣнкіȣлȣ̆ палміерілорȣ̆ нȣ гъsimȣ̆ astȣ̆-feлȣ̆ de інеле. De ачеea naтȣра tрȣнкіȣлȣ̆

палтіерілорȣ seamънъ маї мȣлtȣ кълмȣлȣї de еарбъ de kîtȣ tрȣнкіȣлȣї ȣнȣї арборȣ.

Ачеstȣ tрȣнкіȣ saȣ кълмȣ stъ în ценере вертікалȣ, крескîndȣ дрептȣ în sȣsȣ кȣ о регȣларitate admiраbілъ, ші împреȣнъ кȣ короана пе капȣлȣ съȣ, înфъцішеазъ forma ȣнеї колоане фрȣмоасе; ба înкъ мȣлці археолоці sîntȣ de пърере, къ палміерії аȣ datȣ чеа d'întîiȣ idee оаменілорȣ despre konstрȣкціȣнеа колоанелорȣ; întр'adeвърȣ ȣnde а гъsitȣ омȣлȣ о імаџінъ маї мажеstoasъ пентрȣ колоанеле дрепте ші înалте de kîtȣ ла палміерї, ла ачештї арборї fini, елеганці, дрепці ка о лініе ші авîndȣ о înълціме de 80 пînъ ла 200 ші кеарȣ 300 пічоаре, авîndȣ пе кънъtîiȣлȣ de sȣs о гірландъ de флорї întокмаї ка колоанеле de архitектȣръ?

Короана saȣ гірланda de фрȣнзъ пе кънъtîiȣлȣ палміерілорȣ este foapte варіабілъ, seamънъ кȣ барбеле ȣнеї пене (ла foenix dactiliferus saȣ ла палміера че продȣче кȣрмале), saȣ къ seamънъ кȣ о апъръtoape (ла Chaemerops ші Borassus); кȣ kîtȣ ачеastъ короанъ de фрȣнзъ este маї маре, кȣ atîtȣ înфъцішареа палміерȣлȣї este маї мажеstoasъ ші маї imposantȣ. Dap кȣalitatea чеа маї плъкȣtъ ла палміерї sîntȣ florile lorȣ, каре sîntȣ партікȣларе нȣмаї лорȣ. Къчї флоареа seamънъ кȣ о teакъ, каре съ sпарџе кȣ ȣнȣ маре sgomotȣ, ші din каре ese ȣнȣ чіліndpȣ акоперitȣ кȣ флорї галбене foapte плъкȣte, каре пе ȣрмъ se skimбъ în фрȣкте de ȣnde провіне ші кȣрмалеле ноаstpe каре ле mînкъмȣ.

Dap este ȣн лȣкрȣ кȣріосȣ! Флоріле ȣнȣї кȣрмалȣ нȣ sîntȣ poditoape ка флоріле маї tȣtȣлорȣ арборілор, чі trebȣe съ se împреȣне флоріле ȣнȣї палміерȣ masкȣлȣ кȣ флоріле femele, ка съ podeaskъ, алтмінтерелеа din флорї нȣ se face фрȣкте. Natȣра а întокмitȣ ла ачеastъ плантъ, ачееа че а întокмitȣ маї ла toate анімалеле, адекъ sепараціȣнеа sekselорȣ, întр'ȣнȣ sekсȣ masкȣлінȣ ші алтȣ femeninȣ. Dap ші аморȣлȣ sekselорȣ esistъ ла ачештї арборї елеганці saȣ маї біне пȣтемȣ zіче, нобілї; kîndȣ палміерȣлȣ femeлȣ нȣ-е poditȣ d'ȣнȣ палміерȣ masкȣлȣ, toatъ înфъцішареа еї esпрімъ о dopinцъ несъtȣцмitъ, паре-къ е копрінсȣ d'o simціре de жале. Dap natȣра а îngрижitȣ пентрȣ ачеastъ împреȣнаре, пентрȣ ачеastъ късъtopie în регнȣлȣ вецеtалȣ; а înсърчінаtȣ вîнtȣлȣ ка съ поарте поленȣлȣ (пȣлбереа галбенъ) din флоріле masкȣле ші съ о depȣніе пе pistilȣлȣ (гȣра) флореї femele. Ачеastъ se веde în Еціптȣ, natpia кȣрмалелорȣ în toці ані. S'а възȣtȣ ші înainte kîці-ва анї о asemenea întîмпларе în Еȣропа. Ȣнȣ палміерȣ femeлȣ din гръdina de планте din Paris, а înчепȣtȣ съ podeaskъ. Ботаніштi s'аȣ міpatȣ ші dȣпъ мȣлте черчетърї аȣ гъsitȣ къ ла ȣнеле din фобȣргȣрї а esistatȣ ȣнȣ палміерȣ masкȣлȣ, каре ера înфлорitȣ; аша dap вîнtȣлȣ а пpтatȣ поленȣлȣ poditopȣ din фобȣргȣ токмаї ла палміерȣлȣ din гръdina кȣ планте. Еatъ ȣнȣлȣ din челе маї admiраbіле ші misteріоase лȣкрърї але natȣреї, каре face ка съ ажȣнгъ ла skопȣлȣ съȣ! Dap în Еціптȣ, кȣлtіваtopії de палміерї taie флоріле masкȣле ші варсъ поленȣлȣ лорȣ пе флоріле femele ші аша ле podeskȣ întр'ȣнȣ modȣ sigȣрȣ.

Dȣпъ împреȣнареа sekselорȣ, treче înкъ 3 пînъ ла 6 ші кеарȣ 12 лȣнї; tокмаї atȣнчї se коаче фрȣкtȣлȣ, кȣ kîtȣ е маї маре, кȣ atît se коаче маї înчеtȣ. Кокос каре аре фрȣктеле челе маї марї але арборілорȣ палміерї se коаче foapte înчеtȣ.

Botanistiї штiȣ акȣмȣ 580 speціe de палміере, dintpe каре 310 крескȣ în kontinentȣлȣ векіȣ ші 270 în челȣ нȣоȣ. Еatъ че мȣлціме варіабіле ші фрȣмоаse de speціe, natȣра а продȣsȣ în фамілia палміерілорȣ!

Съ обсервъмȣ акȣмȣ ȣнеле din челе маї importante dintpe dînsele пентрȣ омȣ, ші каре аȣ жȣкаtȣ ші ȣнȣ ролȣ маре în istopia desволtърeї sале în toate zонiле tропікале, în ачеste Zone, natpia палміерілорȣ ші toтȣ de odatъ леаганȣлȣ ценȣлȣї ȣманȣ!

«Фъръ палміерȣ, нȣ-е омȣ!» Ачеastъ espresiȣne о întpebȣinцеазъ ȣнȣ natȣралistȣ пентрȣ църіле tропікале ші кȣ дрептȣ кȣвîнtȣ. De ачеаsta не вомȣ înкредінца, kîndȣ вомȣ stȣdia kîteва speціe de палміерї ші фолоаsеле лорȣ пентрȣ оаменї.

În рангȣлȣ d'întîiȣ se презінtъ арборȣлȣ de кокос (cocos nucifera). Natpia лȣї este Indȣstanȣ, елȣ este чел маї d'întîiȣ spрижinitopȣ ал оаменілорȣ din кліmеле калде, къчї toate пърціле sале servъ ла чева, ші о espresiȣne попȣларъ zіче аколо къ арборȣлȣ кокосіерȣ (de кокосȣ) е бȣнȣ ла 99 de лȣкрърї. Фрȣкtȣлȣ лȣї tîнъръ е плінȣ кȣ ȣнȣ лапте deліціосȣ ші kîndȣ съ îmбътрînеште se în-

търеште, devine ка ȣнȣ felȣ de fildeшȣ шi sepвъ pentrȣ facerea чештілорȣ шi алтора asemenea vase, пе кîndȣ коажа ачестȣї фрȣктȣ e бȣнъ pentrȣ кошȣрї, апоï аре шi форџе medicale în контра фрігȣрілорȣ. Тръпкіȣлȣ арборȣлȣї este întpeбȣinџatȣ dpentȣ katapte ла коръбії шi дъ лемнȣ челȣ maï пречіосȣ pentrȣ клъdipï, кіарȣ шi пȣлverea ачестȣї лемнȣ amestekatȣ кȣ лантеле de de кокосȣ шi фръмîнтатъ, дъ ȣнȣ felȣ de пîine foapte în ȣsaџiȣ în Ostindia. Алтȣ-felȣ de палміерȣ, нȣмітȣ арборȣлȣ de Sago (Sagus farinifera) аре din контра ȣнȣ лемнȣ моале, ȣмплȣтȣ de мъдȣвъ, каре кîndȣ съ întъреште, дъ о пȣлбере ка фъіна din каре провіне шi sago каре о întpeбȣinџъm ла sȣпе. Dap съ ревенімȣ ла кокос. Нȣ нȣмаï пîine шi ланте, dap шi vінȣ ка шампаніа дъ кокосȣл оаменілор; къчї din тръпкіȣл съȣ оѕе ȣнȣ sȣкȣ dȣлче, каре ферве ка мȣстȣ, шi ȣрмîndȣ кȣ dînsȣл о препараціȣне конвенабілъ, дъ о бъȣтȣръ spiptoasъ шi spȣмоасъ ка шампаніеа. În 4 saȣ de 12 оре, s'a skimbat ачест мȣст în vінȣ каре se нȣмеште «Toddy» în India шi este foapte челебрȣ аколо шi dintp'însȣл прin distilaціȣне, se face бъȣтȣра spiptoasъ кȣноскȣтъ sȣb нȣме de «Arrac» dap fepтȣ бine шi евопорат, дъ ȣн fел de zахар tape шi кȣрат. Еатъ фелȣрimï de продȣкте че ле дъ кокосȣ! Ȣн sinгȣр тръпкіȣ de кокос маре, дъ пе анȣ о таже de zахар în insȣла Ceylon. Ачестȣ zахар este аколо maï мȣлтȣ în ȣsaџiȣ domestikȣ de kît zахарȣ de tpestie.

Дакъ пе·d'о napte тръпкіȣ de кокос este материалȣ de каре indienii 'шi кледеште kasa, пе d'алтъ napte eï шi акоперe ачеастъ kasъ кȣ фрȣнzе de кокос; къчї ачесте фрȣнzе каре ажȣнг ла о лȣнџіме de 12—14 пічіоаре шi ла о лъџіме de 2—4 пічіоаре, кîndȣ ле пȣне чіне-ва în natpȣ, чінчї stpate ȣна песте алта, формеазъ ȣн акоперішȣ maï бȣнȣ pentrȣ kase de kîtȣ шindpiла шi оланеле. Dap шi în локȣ de пînzъ pentrȣ kataptȣріле коръбіілор, фрȣнzеле палмієрілор потȣ servi преа бine. Sîntȣ о мȣлџіме de рамȣрї de indȣstpie, în каре фрȣнzа палмієрілор este întpeбȣinџатъ кȣ челȣ maï маре авантаџіȣ; întp'алтеле нȣмімȣ аічї нȣмаï: facerea ȣмбрелелор de Soape, хъртіеа фінъ de skpis шi de înveлit. Пentpȣ facerea ȣмбрелелор este bestitъ о speџe de палміерȣ din insȣла Ceylon, че se нȣмеште *Chotypha umbraculifera*; ачестȣ арборȣ este d'о înълџіме de 200 пічіоаре; елȣ începe съ înфлореаскъ tokmaï dȣпе 25, 30 шi кіар 80 de anï dȣпе че s'a sȣdit. Din къпъţîiȣл ачестȣї тръпкіȣ маре, esȣ foï каре seamъпъ кȣ ȣмбрелеле fine шi перfекте фъкȣte din mîna natȣpeï; о foaе desvoлtatъ бine ажȣпџе ла о мъріме de 18 пічіоаре шi este în stape a ȣмбрі 20 de оаменï! De ачееа oamenii întpeбȣinџеzȣ аколо ачесте foï dpent kоptȣpï. Tot în India este шi о алтъ speџe de палміерȣ (Borassus flabelliformis) а кърȣia фрȣнzъ съ întpeбȣinџеаzъ dpent апъръtoape шi sîntȣ întp'adeвър апъръtoape natȣралъ.

Am zis maï sȣs къ фрȣnza палміерілор sepвъ шi dpent хîptie. Întp'adeвър хîptia de палміерȣ este чеа maï antikъ. Челе d'întîiȣ кърџї аȣ fost skpise пе foï de палміерȣ. Astea epa кърџї de Реліџіе, de ачееа foaiea de палміерȣ epa шi нȣмітъ «Foaiea Sakpъ». În Ceylon esistъ біблiотече întpeџe skpise пе foaïe de палміерȣ, шi каре копрinde кърџіле реліџіȣнеї лȣї *Budha*.

Еар am поменit maï sȣs къ foaiea de палміерȣ este шi ȣн аптикол de .mîнкаре. Ачеаста vedemȣ maï кȣ seamъ ла челебрȣл палміерȣ нȣмітȣ палміерȣлȣ de варзъ (înфъцішатъ în алъtȣpata fiгȣръ). Нȣ нȣмаï foiле, чі шi vîpfȣл тръпкіȣлȣї ал ачестȣї арбор маре, дъ о mîнкаре delічіоасъ, ка варzа нemџеаскъ чеа maï бȣнъ; dap шi ȣн бобок de флоаре de кокос este foapte бȣнъ de mîнкаре, ка варzа dȣлче шi поате съ нȣтреаскъ о familie întpeагъ.

Dap лȣкрȣ кȣрios, флоареа ачеаsta, dȣпъ че s'a resfipat, servъ оаменілор de аколо шi dpent къчіȣлъ. Ва съ zікъ, omȣл se servъ dȣпъ воінџъ кȣ ачесте флорï, орï ка ȣн бȣtoiȣ плінȣ de vінȣ (Toddy) орï ка о къпъцінъ de варzъ, орï ка о къчіȣлъ!.

Оаре поате чіне-ва tъгъdȣi къ арборіле палміерї нȣ sîntȣ планте бine-кȣвîntate de natȣpъ? Toate гȣstȣріле delikate че ле гъsimȣ pesinite ла difepite фрȣкте, sîntȣ îмпреȣнате ла палміерȣ. Кокосȣл tînъp seamъпъ кȣ mirdалеле ла гȣстȣл съȣ; алџї палміерї (Elaeis guinensis) дъ фрȣкте грасе ка мъслініле. Ла џъртȣріле de аур în Гȣіnea, ачестȣ арборȣ este sinгȣрȣл izвор de ȣnde оаменiï skotȣ ȣнтȣ de лемнȣ. Din ȣнтȣл ачестȣіа прекȣm шi din ȣнтȣл de кокос, se прегътеште

съпȣн de кокоs, каре жоакъ ȣн ролȣ̆ аша de маре în toaleta дамелор noastpe; ȣн алтȣ̆ палmiерȣ̆ (Ceroxylon andicola) дъ чеаръ; maĭ тоцĭ арборiĭ палmiерĭ даȣ̆ о matepie foapte бȣнъ de fpinrie; întр'ȣн кȣвîнtȣ̆ нȣ esistъ în perнȣлȣ̆ вецеталȣ̆ о matepie maĭ folositoape пентрȣ омȣ̆ каре съ нȣ se afле ла палmiерȣ̆, ла ачесте планте алесе ши превiлецiate de натȣръ!

Тоцĭ палmiерiĭ, am zis, креskȣ̆ нȣmaĭ în клiмеле калде: însъ о есчепцiȣне face спеца палmiерȣлȣĭ, înfъцiшате în fiгȣра noastpъ adiкъ палmiерȣлȣ̆ de варzъ (Chaemerops Palmetto), каре креште ши în statele ȣнite пînъ ла о лъцiме нордiкъ de 34°; asemenea ши о алтъ спецъ de chaemerops нȣmitъ бондок (ch. humilis) креште ши în сȣдȣл Еȣропеĭ пînъ ла 44°.

În епока пъмîнtȣлȣĭ нȣmitъ în цеолоцiса епока *терцiаре*, кînd сȣпраfаца Еȣропеĭ лȣасе форма sa актȣалъ, atȣнчĭ негрешit ȣнȣл din noĭ în цеара роmîneaskъ кiар, н'ар fi авȣt требȣiнцъ съ меаргъ în Афрiкъ ка съ вазъ о пъдȣре de палmiере креskîndȣ̆, къчĭ atȣнчĭ крештеа палmiере ла noĭ, în Франца în локȣл Парiсȣлȣĭ d'акȣmȣ̆, asemenea în Елвецiеа, Тiролȣ̆ ши Боемia; ачеастъ провiне fiind-къ atȣнчĭ клiмa Еȣропеĭ ера maĭ ȣmedъ ши maĭ калдъ; о клiмъ марitimъ; къчĭ чеа maĭ маре парте din Еȣропа ера акоперitъ кȣ апъ.

Este о îmпрецiȣраре intepesantъ а ведеа къ, în епочеле maĭ примitiве але пъмîнtȣлȣĭ, нȣ гъsimȣ̆ нiчĭ о ȣрмъ de палmiере мȣлt maĭ nainte de ешiреа омȣлȣĭ асȣпра пъмîнtȣлȣĭ. Съ веде ziче ȣн натȣралisтȣ̆, къ ачестȣ̆ реце în регнȣлȣ̆ вецеталȣ̆ (adiкъ палmiерiĭ) аȣ̆ fostȣ̆ прекȣрsoрĭ рецелȣĭ пъмîнtȣлȣĭ (adeкъ омȣ̆). Нȣmaĭ пентрȣ fiinцe ȣmane, натȣра а sokotit демнĭ d'а продȣче fiinцеле палmiере, ши întр'адевър ведемȣ̆, къ цеара каре е прiвitъ ка леагънȣл ȣmanitъцеĭ, este прiвitъ ши ка натрiа палmiерiлорȣ̆; asta este Asia mikъ ши maĭ кȣ деатъ Палestina. Тоатъ antika цеаръ Fenicia аре нȣмеле еĭ лȣатȣ̆ de ла кȣрталĭ, каре se нȣмеште în лiмба еленъ foenix. În тоатъ istopia сакръ, кȣрталiiле жокȣ̆ ȣнȣ̆ ролȣ̆ маре. De ачеа Палestina se нȣмеште ши ла профецĭ «цеара кȣрталелорȣ̆». Кȣрталiiле ераȣ̆ ши simболȣл ачестеĭ църĭ. Кîндȣ̆ imпераtȣл Vespasianȣ̆ (69—79 дȣпъ Хр.) ши Titȣ̆ (79—81 дȣпъ Хр.) аȣ̆ дерътаtȣ̆ Iерȣsалеmȣ̆ ла 3 Sentembrie анȣл 70 дȣпъ Хр., atȣнчĭ аȣ̆ бътȣt ачестȣ̆ анȣ̆ monede меmорабiле пентрȣ ачеастъ вiкторie, каре аȣ̆ добîndit'о în контра попȣлȣлȣĭ Iȣдеȣ̆, каре аȣ̆ цiнȣt мȣлt timпȣ̆ în контра роmанiлорȣ̆ бътъiĭ сънцероаse ши ероiче; пе ачесте monede se afла дрепt simбол, ȣн кȣрталiȣ̆. Апоĭ ши о мȣлцiме de цереmонiĭ în Iȣдеа antikъ ши în попȣлȣлȣ̆ iсраелȣ̆ дȣпе реsinipea лȣĭ, съ рапорте ла esistenца кȣрталȣлȣĭ, а ачестȣĭ палmiерȣ̆, каре este челȣ̆ maĭ маре фъкъторȣ̆ de бiне пентрȣ ȣmanitate în църіле калде din Asia ши Афрiка. Кȣрталiȣлȣ̆ серве арабȣлȣĭ дрепtȣ̆ арборȣ̆ de пiiне, къчĭ мȣлцiме de попȣлацiȣнĭ asiatiче мънîнкȣ̆ кȣрталiĭ în локȣл пiiнеĭ; апоĭ кȣрталiȣ iĭ сервъ ши дрепt вiнъ; къчĭ сȣкȣл каре есе din трȣнкiȣл лȣĭ, seamънъ кȣ мȣсȣ ши пе ȣрмъ, дȣпе че а fept, seamънъ ши кȣ вiнȣ̆.

Intр'адевър нiчĭ о плантъ н'а лȣат о парте аша de intimъ în istopiа кȣлтȣреĭ оаменiлорȣ̆, de кîтȣ̆ палmiерiле. Пînъ în ziоа de астъзĭ, ȣнde креskȣ̆ палmiере în India ши Афрiка, аколо este о цеаръ локȣitъ de оаменĭ ши чiвiлiзаtъ; ȣнde нȣ, е desертъ. Кîндȣ̆ воiажорȣлȣ̆ кълъторindȣ̆ în desерta терiвiлъ Saxara, веде de денарте фрȣнzа ȣнȣĭ палmiерȣ̆ кȣрталiȣ̆, atȣнчĭ se înкinъ în бенедiкцiȣне кътре черȣ̆, fiind-къ штiе ка съ апропiезе кътре о оазъ делiчiоасъ, сȣб а кърȣiа ȣмбръ плъкȣтъ, кȣргȣ̆ izвоаре de апъ лiмпеде, аколо пасче поетiка газелъ (antilope); кîнтъ пасерĭ admiрабiле ши se desвоалтъ о вiацъ богатъ а fiinцелор însȣfлецiте în мiжлокȣл гроазелорȣ̆ морцiĭ, întр'о desертъ nisiнoасъ; аша дар ȣмбра кȣрталiȣлȣĭ протеце în desерта плеnitȣдiнеа вiецеĭ, în контра голiчiȣнеĭ ши терóреĭ морцiĭ.—

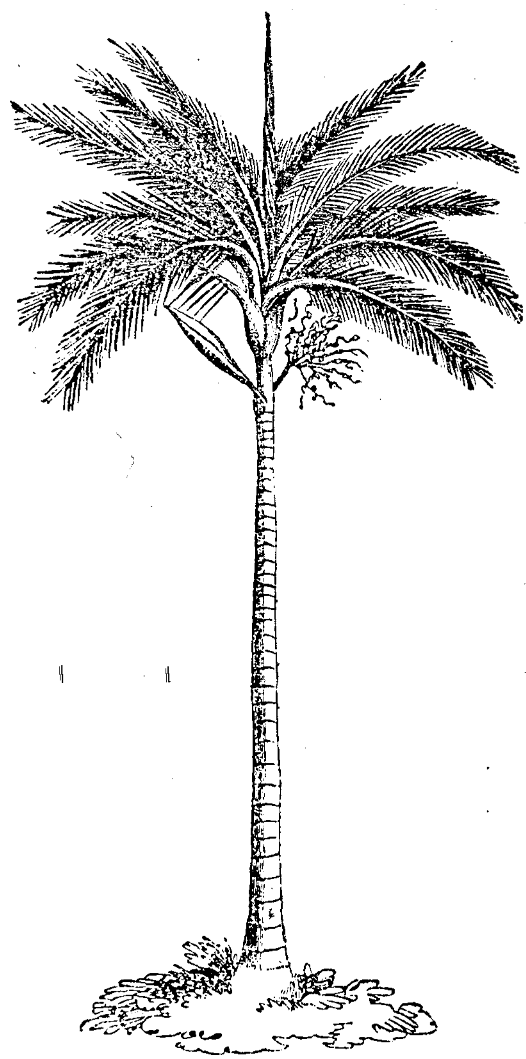
Мъримеа кȣрталелор вариеазъ în diferite църĭ. Este de мъримеа ȣнеĭ rinde, ȣнеĭ. дȣде. ȣнеĭ прȣне ши кеар ȣнеĭ пере марĭ. Спеца чеа maĭ бȣнъ каре se конseрвъ în кошȣрĭ, se нȣмеште «Adshu»; se ziче къ asta ера мîнкаре фаворitъ лȣĭ Махомедȣ̆, каре а ордонаt ка орĭ че мȣсȣлманȣ̆ съ мънîнче 7 кȣртале ла дежȣнȣ̆. Кȣрталеле каре ле мîнкъмȣ̆ noĭ Еȣропенi, не вiне din Tunis (нордȣл-Афрiчеĭ) прiн Алексанdpiеа ши Smipna. Челе марĭ кȣ о пелiцъ галбенъ ши моале, sîнtȣ̆ челе maĭ бȣне. Кiарȣ̆ simбȣрiле лор моiate кîтва, sîнtȣ̆ о мîнкаре бȣнъ пентрȣ аnimалеле domestiче. О мȣлцiме de бȣкате препаръ femeea арабȣлȣĭ din кȣртале ши este în Арабiа ȣн провербȣ̆ че ziче: о газдъ

бȣнъ tpeбȣe съ штіе съ препаре о лȣнъ de zile în toate zilele фелȣрітĭ de бȣкate din кȣрtале.

E de mipape dap къ ȣн asemenea вецеталȣ плін de бенедекціȣне череаскъ, фрȣmoasъ, плъкȣтъ ші folositoape, ші кеар foapte поетікъ прін аторȣлȣ флорілор sale de difepite sekse, ȣна кътре alta; e de mipape, zічетȣ, къ палтіеріле ерaȣ венерате ла defepite націȣнĭ, ка simболȣлȣ провіденцеĭ, ка ценіȣл чел бȣнȣ каре dibinitatea a skos пе пъmîntȣ în fopma ȣнеĭ fiinцe плантаре spre fеpічіреа оаменілор? E de mipape къ пȣтіреа еĭ s'a лȣат dpept simбол de паче ші de fepічіре? ші къ пікtopi antiчĭ кîndȣ аȣ жȣгръвіt ȣн om sakpȣ, евлавіosȣ, îĭ a datȣ în mînъ o pamȣръ de палтіерȣ?

E dap de mipape къ în флоpepiile din Eȣpопа se кȣltівъ палтіере кȣ чеа maĭ mape pеліціositate? E de mipape къ noĭ Eȣpопеĭ кîndȣ аȣzітȣ пȣтаĭ de църіле tpoпікале, патріеа палтіерілорȣ, къ inima noastpъ бate кȣ o dopinцъ нeсȣпȣсъ a нe пліmба odatъ ші noĭ întp'o пъдȣpe de палтіере, a репаȣza sȣбt ȣтбра ачестор арбopĭ каре аȣ asoчіat епока tinepeцеĭ a цепіȣлȣĭ omanȣ, каре a лъсат сȣвеніре аша de grandioasъ în istopiea antikъ? Întp'adeвъpȣ фрȣmȣseцea ва ръmîne tot-d'aȣna idealȣл adopaціȣneĭ noastpe ші о плантъ аша de mapeaцъ ка палтіерȣ, mepitъ d'a fi кîntatъ în atîta поезіе че аȣ фъкȣtȣ тоцĭ поецĭ în opientȣ ші în окчidentȣ асȣпра ачестȣĭ sȣврапе stpълȣчіtȣ din pегпȣл плантарȣ.

Întp'adeвъp! Кînd поезіа opientalъ ва съ înфъціwезе о тъpіme maжestoasъ, чітеазъ палтіеріле кȣ înълціmea лор гігантікъ; кîndȣ ва съ înфъціweazъ о imaцine sȣблітъ, besteшte de пȣтереа ȣраганелор, кînd пȣне în mішкаре вірфȣріле палтіерілор; ші întp'adeвъpȣ ȣnde гъsim о simціpe maĭ pеліціoasъ, maĭ sȣблітъ каре ворбеште întp'ȣн modȣ аша de елокȣentȣ despre omnipȣtenцa dibinъ manifestîndȣ-se în пȣtеріле елементаре, de кîtȣ imaцina ȣнȣĭ ȣраганȣ în mіжлокȣлȣ ȣнеĭ пъдȣрĭ de палтіере? Aічĭ авет împpeȣnat sȣблітȣлȣ кȣ пȣterпікȣ. Ȣn лȣкpȣ жіганtікȣ, вірȣітȣ d'ȣнȣ елементȣ înкъ maĭ жігантікȣ, апоĭ кіар ачеаsta пȣe alt nimik de кît ȣн instpȣmentȣ în mîna a tot пȣтерпікȣлȣĭ Креаторȣ!

Палтіерȣл de Варzе (Chamaerops Palmetto)

Іціеnа попȣларъ.

Лекціȣnea VII. (Ȣртаре.)

Despre statistikъ în dietetika попȣларъ ші pезȣлtatele eĭ modepne.

Domnілорȣ.

Чівілізаціȣnea modepnъ este mȣлtȣ maĭ adeвъpatъ ші maĭ înaлтъ de кîtȣ чівілізаціȣnea antikъ; къчĭ ideea de demnitatea ȣmanъ, pespeктȣлȣ пентрȣ esistinцa ȣmanъ ка о fiinцъ mоралъ, ачеаstъ idee este ideea domnitoape în чеа maĭ mape napte a statelop modepne чівілізate. E destȣлȣ ка съ не ȣітът ла tpatamentȣлȣ кеарȣ оаменілорȣ kpiminaлĭ înкîшĭ аквтȣ în înкisoapea (пȣшкъріе) a statелорȣ чівілізate În sекȣлĭ medianĭ пpisoniepiĭ аȣ fostȣ tpataцĭ пȣ ка oamenĭ, чі ка пішtе кîinĭ копdamnaцĭ ла чотагȣлȣ епгерȣлȣĭ. Кîte miĭ de оа-

meni aŭ mъpitŭ atъnчĭ sъвŭ sъfepinцele гpozaвe aлe toptъpeĭ! кîte miĭ de npisonieрĭ aŭ mъpit în misepia чea maĭ tepiвiлъ înкiшĭ fiindŭ anĭ întpeцĭ în челъле oвsкъpe, sъtepane, fъpъ лъminъ, fъpъ aepŭ шi opĭ че miжлоаче de вieцъipe! Dap aкъmŭ къ че въгape de seamъ naptiкълapъ sъntŭ tpatацĭ кeapŭ assasiniĭ шi кpiminaлiĭ чeĭ maĭ mapĭ! Înкisopiле sîntŭ палатъpiле челе maĭ mapĭ, клъdite dъпъ pezълtateлe челе maĭ modepne aлe iцieneĭ пъвлiче, къ sкoпълŭ d'a da лoкъitopiлopŭ лopŭ ънŭ aepŭ sъnъtosŭ шi o вiaцъ komfoptaвiлъ; anoĭ пъtpimintълŭ npizoniepiлopŭ шi în fine totŭ tpaiълŭ лopŭ este negpeшitŭ maĭ komfoptaвiлŭ, maĭ paцionaвiлŭ шi maĭ плъкътŭ de кîtŭ tpaiълŭ ънъĭ seirnopŭ din seкoлiĭ medianĭ! — Iatъ efeкtълŭ ънеĭ чiвiлizaцiънĭ adeвъpatъ, кape pesneкteazъ кeapŭ în omълŭ челŭ maĭ degpadatŭ, fiinцa sa ъmanъ, шi кape se siлeшte a manцine кeapŭ în ачеastъ esistenцъ kondamnatъ, лeцiле жъstiцieĭ шi demnitatea ънеĭ esistenцe paцionaвiле.

Efeкtълŭ ачеstеĭ чiвiлizaцiънĭ, къ îngpiжipea eĭ nentpъ toate клаsеле statълъĭ, s'a apъtat nъ nъmaĭ în sfepa mopaлъ a oameniлopŭ, îndълчindŭ fipea лopŭ, denъptîndŭ de dînшi toate пasiъniле fepoче шi sълвatiче, въpsîndŭ în inima лopŭ ideea sъвлimъ, a misepiкopdieĭ шi a kompъtimipeĭ, ideea fpъцieĭ omeneшtĭ, кape este кapaкtepълŭ distinкtiвŭ a toatъ чiвiлizaцiъnea modepnъ; anoĭ шi în sfepa fisiкъ a oameniлopŭ s'a apъtatŭ o difepinцъ imensъ întpe timпъpiле d'atъnчĭ шi întpe челе de aкъmŭ. Mълte din вoaлeлe кape aŭ dečimatŭ naцiъniле antiче, aкъmŭ opĭ къ s'aŭ îmпъцinatŭ opĭ къ s'aŭ stinsŭ къ totълŭ. E destълŭ sъ nomenimŭ aiчĭ *лепра*, ачеastъ patimъ sкîpвoasъ кape desfigъpeazъ кopпълŭ omълъĭ, desnoindъ'лŭ кîte o datъ de mîinĭ шi de пiчoape, fъкînd din figъpa diвinъ a omълъĭ o masъ de кapne ъpîtъ шi гpozaвъ de въzъt; ачеastъ вoaлъ, ziкŭ, кape în seкoлiĭ de miжлoкŭ, nъmaĭ în Цepmania aŭ ъmnлъtŭ *чinчizeчĭ de miĭ* de sпitaлъpĭ шi de osпiцiĭ къ пъtimaшĭ, ачеastъ вoaлъ nъmaĭ esistъ aкъmŭ în Eъpona. Anoĭ въpsatъ (въвatъ) кape maĭ nainte în toцĭ aniĭ omopa *ъte de miĭ* de кoniĭ în Eъpona, aкъmŭ în ъpma inвenцiъneĭ вaкчineĭ (aлtoipea) a nepdъtŭ npea mълtъ din iъцeaлa лъĭ, шi пъtemŭ ziче кeap къ din zi în zi sъ stinцe maĭ mълtŭ. Dap pezълtatълŭ челŭ maĭ палпaвiлŭ nentpъ foлosълŭ чiвiлizaцiъneĭ în sfepa вieцeĭ fiziче a oameniлopŭ modepnĭ, ne apatъ eapъшĭ statistiкa, къчĭ ea doвedeшte къ în Eъpona mopŭ aкъmŭ ne anŭ mълtŭ maĭ пъцinĭ oamenĭ de кîtŭ în seкoлiĭ tpeкъцĭ, de шi Eъpona este aкъmŭ mълtŭ maĭ nonълatъ de кît atъnчĭ. În seкoлълŭ aл 17-лea mъpea în кanitaлeлe челе mapĭ din Eъpona ne anŭ, ъnъ întpe 23 лoкъitopĭ, aкъmŭ în ачеste кanitaлe mopŭ ne anŭ ъnъ întpe 40 de лoкъitopĭ, вa sъ ziкъ къ moptaлitatea aкъmŭ s'a miкшopatŭ къ anpoane $1/3$ maĭ miкъ de кîtŭ atъnчĭ, s'a шi oвsepвatŭ *къ кeapŭ* în aniĭ 1831 шi 1848 лa inвaziъnea enidemieĭ xoлepeĭ în Eъpona, aŭ mъpitŭ aвia atîцĭ oamenĭ кîtъ mъpea în seкoлълŭ aл 17-лea în Eъpona întp'ъnъ anŭ de *лiniшte*!

Iatъ npogpesълŭ чiвiлizaцiъneĭ modepne în faвopълŭ *лъпцimeĭ вieцeĭ*!

O sъ pevenimŭ întp'ъnŭ aлtŭ лoкŭ лa ачеastъ къestiъne imnoptantъ.

Sîntŭ întp'adeвъpŭ ъniĭ кape se вaitъ, zicîndŭ, къ npin чiвiлizaцiъnea modepnъ, a къpia tendinцъ este întp'aлteлe a întpodъче o edъкaцiъne eкъaлъ шi oвiчeiъpiле eкъaлe întpe toцĭ oameniĭ, къ npintp'ачеstea, ziкŭ, oameniĭ шi naцiъniле aŭ nepdъtъ din opiцinaлitatea лopŭ. [1]Ачеasta este o oвsepвaцiъne жъstъ, dap esaцepatъ în konseкъenцeлe eĭ. Aкъш чineвa кълъtopindŭ în Цepmania, Фpanчia, Aнглia шi Itaлia вa гъsi totŭ ачелeaшĭ oвiчeiъpĭ, шi oamenĭ вine edъкaцĭ, шi, dintpe ачеaste naцiъnĭ diвepse вa гъsi къ sъ seamъnъ npea mълtŭ ъna aлtia npin ideeлe, înвъцъtъpa шi simцipiле лopŭ. Dap este asta вp'ъnŭ defeкtŭ? Oape tpeвъe sъ ne плîнцemŭ nentpъ ачеastъ ъnifopmitate кape domneшte întpe naцiъniле чiвiлizate? Niчĭ de къmŭ! metodълŭ ънеĭ въne edъкaцiъnĭ nentpъ omŭ nъ noate fi de кîtŭ *nъmaĭ ъnълŭ*, npeкъmŭ шi кaлea adeвъpълъĭ nъ este de кîtŭ nъmaĭ *ъna*, npin ъpmape oameniĭ de diвepse naцiъnĭ шi pase, кape, къ toate diвepsitъцiле лopŭ, sîntŭ nъmaĭ o sneцъ de fiinцъ, sîntŭ fpaцĭ eшiцĭ toцĭ dintp'ъnŭ sînŭ: къ кîtŭ se anponie maĭ mълtŭ къtpe ачеstŭ ideaлŭ aлŭ ънеĭ edъкaцiъnĭ въne, къ atîtŭ цenълŭ ъmanŭ împлineшte maĭ mълtŭ misiъnea sa asъnpa пъmîntълъĭ. Dap sъ nъ se teamъ чineвa къ, къ ачеastъ ъnifopmitate a stъdiiлopŭ шi a sistemълъĭ de edъкaцiъne, se вa nepde opiцinaлitatea цeniълъĭ întpe oamenĭ! цeniълŭ este ъnŭ dapŭ naptiкълapŭ, de кape se въкъpъ nъmaĭ пъцinĭ aлeшĭ întpe noĭ. Чea maĭ въnъ edъкaцiъne noate nъmaĭ

desвoлta taлentele înъsкȣte dap nȣ e în stape nічĭ o datъ a da џeniȣлȣ̆ ȣnȣia кape nȣ'лȣ̆ ape; ші de ачeea вedemȣ̆ ші aкȣmȣ̆ ші вomȣ̆ вedea totȣ̆-de-ȣna, къ dintp'o mȣлџime de eлeвĭ кape шedȣ̆ пe o вaнкъ în шкoaлъ, mȣлџĭ deвinȣ̆ oamenĭ de taлente medioкpe, dap foapte пȣџinĭ sîntȣ̆ aлeшĭ de natȣpъ a aпpinde în sînȣл лop fлama џeniȣлȣĭ; ачeшtia ȣшвлъ кaлea лop џeniaлъ. întpeкȣ кȣ seкȣлĭ întpeџĭ kondesчinȣлiĭ лop ші кiap de mȣлte opĭ înaintea înвъџътopiĭ лop. Înвъџътȣpa metodiкъ n'a stinsȣ̆ nічĭ odatъ fлama џeniȣлȣĭ, чi din kontpa a dipiџiato în кaлea konвenaвiлъ кa sъ desвoaлte лȣmina лȣĭ, în faвopȣл ȣmanitъџiĭ.

4-лea. *Џenȣлȣ̆ ȣman se îmȣлџeшte din zi în zi maĭ mȣлt.* Aчeastъ este aкȣm konstatatъ întp'ȣn modȣ̆ foapte eвidentȣ̆. Sъ nȣ вopвimȣ̆ de Amepiкa ȣnde esistъ aкȣm opaшe mapĭ кȣ 40, 60 ші кiap 100 miĭ de лoкȣitopĭ кape 'nainte кȣ 20—30 de anĭ n'aȣ̆ esistat nічĭ de кȣm fiind-къ emirpaџiȣnea neкontenitъ din Eȣpona în Amepiкa a kontpeвȣit *mȣлt* лa aчeasta, dap кiap ші în Eȣpona, ȣnde вp'o emirpaџiȣne nonȣлapъ de mȣлt n'a aвȣt лoк, ші кȣ toate aчestea вedem къ, toate naџiȣniлe se îmȣлџesк din seкoл în seкoл întp'ȣn modȣ̆ foapte însemnat. S. e. Лa înчenȣtȣл peвoлȣџiȣneĭ (1789) Фpanчia a aвȣt aвia 20 de miлioane de лoкȣitopĭ, aкȣm ape 34 de miлioane. Aȣstpia atȣnчĭ a aвȣt eap nȣmaĭ anpoane 20 de miлioane, aкȣm ape 36 de miлioane; nonȣлaџiȣnea Pȣsieĭ npeкȣm ші a tȣtȣлop paseлop sлaвe se îmȣлџesк iap кȣ o npopresiȣne foapte mape. În fine s'a sokoлit лa înчenȣtȣл aчestȣĭ seкoлȣ̆, neste tot пъmintȣ s'a afлat 960 miлioane de лoкȣitopĭ, aкȣmȣ̆ întp'o жȣmъtate seкoлȣ̆, aчestȣ̆ nȣmъpȣ̆ s'a îmmȣлџitȣ̆ кȣ 70 de miлioane, къчĭ aкȣm sъ sokoteшte 1030 miлioane de лoкȣitopĭ neste toatъ sȣnpafaџa пъmîntȣлȣĭ, din кape 260 miлioane (1/4 napte) лoкȣesк în Eȣpona, 610 miлioane (2/3 пъpџĭ) în Asia, 108 miлioane (1/10 anpoane) în Afpiкa, 50 miлioane (1/20) în Amepiкa ші doȣe miлioane (1/500) în Aȣstpaлia.

Aчeastъ îmȣлџipe npopresiвъ npoвine din npisosȣлȣ̆ perȣлatȣ̆ кape se oвsepвъ лa nȣmepȣл пъsкȣџiлop neste nȣmepȣл mopџiлop пe fieшĭкape anȣ̆; къчĭ шtimȣ̆ aкȣm, къ пe fie-кape anȣ̆ moape пe пъmînt 30 de miлioane de oamenĭ, пe кînd nȣmъpȣлȣ̆ пъsкȣџiлopȣ̆ este întpe 34 ші 35 de miлioane пe anȣ̆; вa sъ ziкъ pъmîne ȣn npîsosȣ̆ anȣaл de 4—5 miлioane. Aiчĭ ni se înfъџiшeazъ doȣe oвsepвaџiȣnĭ, ȣna de natȣpa fiлosofiкъ, aлta eкonomiкъ.

Oвsepвaџiȣnea fiлosofiкъ este, кa пe fieшĭкape an, *tpeĭ-zeчĭ de miлioane* de кoшчiȣџe se desкide spe a npiimi în шiжлoкȣл плînsȣpiлop ші oftъpiлop, pъmъшiџȣpiлe tpiste de niшte esistinџe aшa de sкȣmпe ші de npeџȣite nentpȣ atîtea inime simџitoape, din sînȣл къpopa, moaptea imплaкaвiлъ лe a sкos! O, кîte лaкpime џenȣл ȣmanȣ̆ вapsъ пe an nentpȣ aчeste жeptfe de 34 miлioane de вiкteme din sînȣл sъȣ̆. Dap oвsepвaџiȣnea eкonomiкъ a doȣa, este maĭ imnoptantъ, nȣtem ziчe ші maĭ înrpozitoape de кîtȣ̆ moptaлitatea de maĭ sȣs; adiкъ aiчĭ se panopteazъ чestiȣnea ȣpmъtoape: кînd вedem къ din zi în zi neamȣл omenesк sъ îmȣлџeшte ast-feл, oapeкȣm nȣ вa вeni ȣn timпȣ̆ în кape sъ вopȣ̆ afлa пe пъmîntȣ̆ maĭ mȣлџĭ oamenĭ de кîtȣ̆ пъmîntȣл noate xpъni? Къчĭ пe d'opapte пъmîntȣлȣ̆ nȣ кpeшte în miĭ de anĭ кȣ nічĭ ȣn stînжinȣ̆, пe кît oameniĭ кpesк ші se îmȣлџesк mepeȣ̆, npeкȣm am въzȣt, în miлioane.

Mȣлџĭ eкonomistĭ s'aȣ̆ siлit a da ȣn pъsnȣns paџionaвiл лa aчeastъ întpeвape, вa înкъ ȣnȣлȣ̆ dintp'înшiĭ (Malthus) a sпepiat лȣmea кȣ oniniȣna sa; eл npetinde къ aчeastъ îmȣлџipe nporesiвъ a oameniлop вa mepџe totȣ̆ кpesкîndȣ̆ nînъ вa ажȣnџe ȣn timпȣ̆ кîndȣ̆ întp'adeвъpȣ̆ npodȣкteлe пъmîntȣлȣĭ nȣmaĭ вop fi de ажȣnse nentpȣ a nȣtpi пъ toџĭ oameni d'asȣnpa пъmîntȣлȣĭ. Dap atȣnчĭ oameni, кȣ чe вop tpъi? Malthus nȣ se sfieшte a pъsnȣnde, къ вop fi siлiџĭ *a se mînкa ȣnȣл пe aлtȣл!* Фpȣmoasъ nepsneкtiвъ nentpȣ stpenenoџiĭ nostpi dȣпъ miĭ de anĭ! — Însъ aчeastъ oniniȣne konpinde o epoape mape. În zъdap Malthus a ȣmвлat a sпepiea лȣmea; шtiinџa natȣpaлъ nozitiвъ пe apatъ pezȣлtate kontpapiĭ, лiniшtitoape; къчĭ шtiinџa aчeasta a npoвat къ toate fiinџeлe matepiaлe чe se afлъ пe пъmîntȣ̆ (fie opraniчe, fie neopraniчe) depiвъ ȣneлe din aлteлe; adiкъ: din zъmȣpiлe пъmîntȣлȣĭ se faчe iapвъ пe кîmпȣ̆, din iapвъ, кapne de вoȣ̆ ші din кapnea de вoȣ̆, кapnea de omȣ̆; aчeastъ кapne se sкimвъ пe ȣpmъ în niшte matepiĭ neopraniчe кape se întopк iapъшĭ în пъmînt spe aл înrpъшa ші a sкoate din nȣoȣ̆ плante, кape înчenȣ̆ din

пвоŏ ачеstъ чiркѕлацiѕне eterпъ. Аша dар dакъ пе d'опарte трѣеsк акѕm пъ пъmînt maĭ mѕлte miлioane de oamenĭ de кît nainte o mie de anĭ, пе d'алtъ парte морŏ пе anŏ акѕm miлioane de oamenĭ maĭ mѕлt de кîtŏ аŏ mѕрit atѕнчĭ, прin ѕрmаре кѕ кîtŏ пъmîntѕл келtѕеште акѕm maĭ mѕлtŏ пе anŏ пentрѕ nѕtрiрea noaстръ, кѕ atîtŏ îĭ dъmŏ înнапоĭ maĭ mѕлt пе anŏ прin морцiĭ кърiĭ înгропътŏ; аша dар este *imnosiбiл* ка mъкар пеste miĭ de anĭ sъ se afле пе пъmîntŏ maĭ шѕлцĭ oamenĭ de кîtŏ пъmîntѕ sъ поatъ nѕtрi, прекѕm este imnosiбiл ка Dѕнърea saŏ Рinѕл sъ se ѕsѕче odatъ, fiind-къ варsъ o mѕлцime аша de mаре de апъ în mаре; къчĭ прекѕm am арътat ла ѕn алt локŏ, чiркѕлацiѕnea очеaнелорŏ продѕче къ рîѕрiле прiimeск tot-d'аѕна înапоĭ апеле лор че аŏ върsat în mаре.

Dар o sъ не întреѣе чiне-ва: nѕ ведеmŏ în toate ziлеле, къ esistenца noaстръ devine maĭ греа шi maĭ ostenitoaре din каѕza mареĭ конкѕренце че se afлъ în toate профеsiѕniле шi раmѕрiле окѕпацiѕнiлор вieцеĭ? Nѕ ведеmŏ къ iаркъ în ѕнеле църĭ (Цермаnia, Англia) în ѕрmа înmѕлцiреĭ oamenилор, агрiкѕлtѕра каре а nѕtрitŏ maĭ nainte прea біne агрiкѕлtорiĭ d'аколо, nѕmaĭ e îndestѕлъtoaре акѕm пentрѕ eĭ, în кîtŏ o mаре парte dintр'înшiĭ sîntŏ siлiцĭ а emigра în Америка saŏ în Аѕstралia, ѕnde гъsesк ѕn кîmпŏ лiберŏ, некѕлtivatŏ шi ѕnde formeaзъ колоnie nѕoae de агрiкѕлtѕръ?

Toate ачеstea sînt adевъраte, însъ nѕ formezŏ ѕn аргѕmentŏ în контра опiniѕнеĭ noaстре, шi провъ nѕmaĭ къ împърцiрea oamenилор d'аsѕпра пъmîntѕлѕĭ nѕ e potрivit пretѕtindenea; къ, пе кind în Еѕропа трѣеsкŏ 260 miлioane de oamenĭ, în Америка каре e maĭ mаре, трѣеsкŏ nѕmaĭ 50 de *miлioane*, апоĭ în Аѕstралia каре este аша de mаре ка шi Еѕропа, трѣеsкŏ nѕmaĭ doѕe miлioane! Negreшit este o misiѕne mаре пentрѕ ценерацiѕniле вiitoaре, а adѕче împърцiрea oamenилор d'аsѕпра пъmîntѕлѕĭ ла ѕnŏ eкiлiбрѕ рацiонабiл, прin emigрацiѕnea попоаreлор din локѕрĭ прea mѕлte локѕite, ла локѕрĭ прea голite de oamenĭ.

Комѕnikaцiѕнĭ шtiinцifiче miчĭ.

O katastрofъ цеолоцiкъ modeрнъ.

Кѕрîndŏ dѕпе ешiрea каналѕлѕĭ каре deспарte Франчia de Англia, fлѕкsѕл mъреĭ а рѕntŏ din че în че maĭ mѕлte вѕкъцĭ de пъmîntŏ шi аша аŏ ешitŏ кѕ timпŏ insѕлеле че esistъ акѕmŏ în nѕmitѕлŏ каналŏ. Aiчĭ e foарte viziбiлŏ къ insѕлеле miчĭ че se afлъ акѕmŏ аколо, пѕцine ешite пеste sѕпрафаца mъреĭ, къ ачеste insѕле sîntŏ ретъшiцѕрĭ ѕнеĭ insѕле mаре локѕitъ, че s'а пiерdѕtŏ în fѕndѕлŏ mъреĭ аколо în anѕл 1639. Întр'o оръ s'а întîmплatŏ ачеstŏ evenimentŏ teрiбiлŏ; ачеastъ цеаръ s'а nѕmitŏ *Uthland*. Ла 10 Октомбрie anѕлѕĭ 1639, ачеastъ цеаръ локѕitъ шi înfлоритъ, esista înкъ. Zioa ера frѕmoasъ шi лiniшtitъ, dар кîndŏ а ажѕnsŏ noaptea, черѕл s'а акоперitŏ кѕ nѕорĭ negрi, fѕлцерĭ înгрozitoaре аŏ înвелitŏ орizonѕлŏ întр'ѕnŏ вeлŏ de fокŏ, în miжлокѕлŏ ѕнѕĭ intѕнерiкŏ комплеtŏ, tѕnetѕл ѕрла шi ѕраганѕлŏ sѕfла таре. Кînd а ръsеритŏ zioa de ла 11 Октомбрie întр'o dѕminiкъ, Soареле s'а арътatŏ înконцiѕратŏ întр'ѕn înвелiшŏ de fокŏ. O simцiре превеstitoaре de ръŏ, а пътрѕnsŏ inima tѕtѕрорŏ. Dар ла miezѕл ziлеĭ ѕn ѕраганŏ теріѣiл шi neaѕzitŏ пînъ акѕmŏ а începѕtŏ а esерsa fѕрia лѕĭ asѕпра ачеsteĭ църĭ nenoрочitъ; акѕm o sченъ maĭ теріѣiлъ а începѕtŏ sъ se арате în ачеstŏ локŏ nefeрiчitŏ, кondamnat ла moarte.

Ѕраганѕлŏ пе d'опарte а datŏ жоsŏ toate каsеле рестѕрнîndѕ-ле ка кълdiрiле копiiлорŏ фъкѕte de кърцĭ de жокŏ, dар пе d'алtъ парte а гонitŏ maлѕрiле mъреĭ кътре цеаръ шi а înecatŏ totŏ че s'а гъsitŏ аколо. Întр'o оръ, кѕm am zis, totŏ ера sевîршitŏ. Ла 10 оре sеара, цеара nѕmitъ Nordstrandŭ nѕmaĭ а esistatŏ; 1300 каsе ераŏ дърîmate шi 6200 de oamenĭ împреѕнъ кѕ 50000 капете de вite ераŏ înгропate în абisѕлŏ mъреĭ. Eate o katastрофъ modeрнъ ѕрmatъ ла o insѕлъ аша de апроаре de контinentѕл Еѕропеĭ.

Кîiне пъ mѕнteле St. Bernhard.

Este шtiѕtŏ къ пъ mѕнteле ачеsta, ѕнѕлŏ din чеĭ maĭ вestiцĭ mѕнцĭ în Еѕропа, se afлъ пе вîрfѕлŏ sъŏ ѕn aшезъmîntŏ (Xosnis) пentрѕ а sкъпа пе воiажорi atinшĭ de пъmeцi de zъпаdъ каре de mѕлte орĭ пъвълеsкŏ шi înгроапъ пъ mѕлцĭ oamenĭ. Sпре ачеstŏ sfîршitŏ, аŏ аколо кîiне d'o fiре партiкѕларъ каре аŏ instinктŏ d'а гъsi пе ѕn omŏ de sѕntŏ zъпаdъ, кîtŏ de adînкŏ sъ fie înгропatŏ аколо, шi'л sкоate afаръ. Ѕn францезŏ anѕme Lepileurŭ desкрie ачешtĭ кîiнĭ în кîпѕлŏ ѕрmъtорŏ. Ачешtĭ кîiнĭ sîntŏ în stаре а гъsi nѕ nѕmaĭ oamenĭ, шi toate челе-лалte лѕкрѕрĭ de sѕntŏ zъпаdъ, аŏ шi instinктŏ d'а гъsi dрѕmŏ пъ zъпаdъ noѕъ; sîntŏ fѕрioшĭ sъ atакъ ѕнѕл пе алtѕл шi nѕmaĭ кîndŏ кълѕгърiĭ de ла aшезъmîntŏ sînt кѕ dînшiĭ, nѕmaĭ atѕнчĭ воeaжорiĭ n'аŏ sъ se teme iеĭ; însъ nѕe adевъратŏ, прекѕm s'а zisŏ, къ кълѕгърiĭ trimitŏ кîiнi ачешtia кѕ кошѕ плinŏ de провieantŏ înaintea воiажорiлорŏ; къчĭ ар fi foарte періколоsŏ пentрѕ ѕn воiажорŏ а întîлni пе ѕn кîiне de St. Bernhard neînsoцitŏ de ѕnŏ кълѕгърŏ.

Тіпърitŏ în Тiпографia Колецiѕлѕĭ Sf. Saва.